



Tellervo Lahti

Toiminnanjohtaja, FM, tietokirjailija
Suomen Siirtolaisuusmuseo



Kuulumisia Siirtolaisuusmuseolta

Sotalapsien muistelut kansiin

Suomen siirtolaisuusmuseo järjesti ensimmäisen esitelmätilaisuuden viime sotien aikaisista lastensiiroista jo vuonna 2007. Luennoitsijana oli itsekkin sotalapsena Ruotsissa ollut Matti Höök. Yleisön joukossa oli runsaasti sotalapsena Ruotsissa tai Tanskassa olleita, lähinnä Etelä-Pohjanmaalta kotoisin olevia henkilöitä. Etelä-Pohjanmaan sotalapsikerho aloitti toimintansa ja yhteistyönsä Siirtolaisuusmuseon kanssa. Sotalapsien keski-ikä ollessa nykyisin jo melko korkea kerho on pitänyt ”päättäjäiskokootumisensa” pari kuukautta sitten joulukuussa.

Siirtolaisuusmuseon sotalapsiprojekti jatkuu edelleen yksittäisten sotalapsien myötävaikutuksella. Parhaillaan viimeistellään julkaisua, johon kerätään muistoja sotalapsien unohtumattomasta matkasta. Mukaan tulee vuosien kuluessa tehtyjen haastattelujen pohjalta koottuja kuvauksia tuosta lapsuuden vaiheesta Ruotsissa tai Tanskassa. Tarkoituksena on saada yksiin kansiin pääasiassa tavalla tai toisella Etelä-Pohjanmaan maakuntaan liittyvien sotalapsien kertomuksia, joita ei ole julkaistu missään aiemmissa koosteissa. Sopeutuminen uuteen perheeseen vierassa maassa ja palaaminen – monelle jo unohtuneeseen – Suomen kotiin ovat oleellisia pohdittavia asioita. Sotalapsiajan yhteydenpito Suomen vanhempain, ja paluun jälkeiset yhteydet Ruotsiin tai Tanskaan ovat merkittäviä ja vaikuttavia tekijöitä näiden henkilöiden koko elämässä.

Karjalan siirtoväestä on esimerkkinä Pohjanmaalle päätyneen perheen lapset, jotka

viettiin sotalapsiksi Ruotsiin. Lapsista toinen adoptoitiin naapurimaahan vuoden ikäisenä. Perhe on pitänyt yhtä kaikissa vaiheissa ja adoptiovanhemmat lähisukuineen ovat tulleet tutuiksi Suomen sisaruksille ja näiden jälkeläisille.

Seinäjoen seudulta viettiin ensimmäiset lapset Ruotsiin ja Tanskaan jo talvisodan aikana. Eräät sisarukset lähtivät junalla Vaasan lähelle Tuovilaan, josta lentokoneella Norrköpingiin 3.2.1940, eli päivänä jolloin Seinäjokea pommitettiin. Lapset ehtivät matkaan jo ennen sitä, mutta heidän äitinsä palattua junalla Tuovilasta Seinäjoelle ja päästyä kotiin tuli hälytys. Hän haki kotiin jääneet lapset hoitopaikasta ja kiiruhti kellariin suojaan. Kotitalo sijaitti aivan Seinäjoen aseman vieressä, mutta säästyi pommituhoilta. Seinäjoen asema oli pommituksen kohteena ja sai osumia. Myös se juna vaurioitui, jolla äiti oli tullut Tuovilasta. Sen vaunussa kuljetetut sidetarvikkeet lensivät pitkin läheisen posti talon puita.

Useimmat sotalapsista viettiin naapurimaahan jatkosodan alettua, melko monen matka alkoi touko-kesäkuussa 1942. Jotkut halusivat itse lähteä Ruotsiin kuultuaan asiasta naapureiltaan. Paikkakunnalla oli usein henkilö, kyläkoulun opettaja tai joskus lääkärikin, joka ehdotti lapsen lähettämistä sotaa pakoon parempiin oloihin.

Finlands sak är vår

Sotalapsista huolehtimisen ohella ruotsalaiset osallistuiivat Suomen auttamiseen viime sotien aikana usealla muullakin tavalla. Myös tästä muusta Ruotsin avusta tulee julkaisuun

Olavi Parviainen oli sotalapsena Nissarydissa Artur ja Gunhild Karlssonin perheessä jatkosodan aikana. Ruotsin ajan esi-
neistä mortteli on yhä tallella. Kuva: Tellervo Lahti.

lyhyt katsaus. Vapaaehtoinen työ mm. vaate-
ja elintarvikeavun keräämiseen suomalaisille
organisoiitiin heti talvisodan syyttyä. Finlands
sak är vår – on kuuluisa Nationalsamlingenin
iskulause, joka kuvaa ruotsalaisten asennetta
suomalaisia kohtaan.

Ruotsin kaupunkiliiton taholta tehtiin aloi-
te erityisten adoptiokaupunkien nimeämi-
sestä Suomen kunnista yhteistyössä Suomen
kaupunkiliiton kanssa. Adoptiokaupunkitoi-
minta päättyi vuoden 1940 lopulla, mutta epä-
virallinen auttaminen jatkui Suomen ystävien
toimesta jatkosodan alettua. Monet talvisodan
aikaiset adoptiokaupunkisuhteet uudistettiin
kummikuntatyössä. Sota-ajan avustusvai-
heen päätyttyä kummikuntien työ muuttui
kulttuuriyhteistyöksi, josta kehittyivät poh-
joismaiset ystäväkuntasuhteet. Esimerkkinä
tästä on Seinäjoen ja Ruotsin Kristinehamnin
välinen adoptiosuhde ja kummikuntayhteis-
työ, josta muotoutui nykyinen ystävyyskau-
punkitoiminta.



Matti Hautaluoma Ida ja Bernhard Jeppesenin perhepotretis-
sa Johannes-pojan rippipäivänä 1942. Kuva: Suomen Siirtolai-
suusmuseon arkisto.



Helena Nyqvist Anderssonin perheen Ulla-tyttären kanssa
Uppsalassa 1942. Kuva: Suomen Siirtolaisuusmuseon arkisto.